

אילנה מנקה את התמונה של אידה
הזנחתי את הבית. אידה היתה חשובה יותר מהאבק על הרחיטים"

מיכתבים, נפגשת עם כל מי שאפשר בארץ ובעולם, מארגנת תרומות, ועידות ועצרות הזדהות בכל רחבי העולם.

עכשיו, דקה לפני הסוף, פרידמן תשושה, על סף אפיסת כוחות. היא מצוננת, מבולבלת, פוחדת. רוצה לקנות שימלה חדשה, אך אינה מוצאת זמן וכוח.

"אני רוצה שהכל יהיה מאחוריינו. התגיגות הצפויות מאיימות ומפחידות לא פחות מ־15 שנות מאבק.

"אני פוחדת מהתגובה שלי בלוד, כשאראה את אידה. אני רגשנית מטיבעי. אני עלולה להתבלבל לגמרי, לאבר את ההכרה וליפול שם על הריצפה, לעיני כולם. כל הזמן אני אומרת לעצמי שאצטרך לגייס לעזרתי את ההגיון הקר, לפחות ברקות הראשונות, רק כדי שלא אתמוטט.

"אני גם חוששת מהפגישה איתה, מהחיים ביחד. השארתי שם את אידה של שנות־הילדות, אידה שהכרתי היטב. אפגוש כאן אידה לא מוכרת. 15־ השנים האחרונות שתינו השתנינו. נצטרך ללמוד להכיר זו את זו".
בדירתה של פרידמן, במרכז רחוב בות, יש חדר אחר שהוא חדרה של אידה. כשאידה נלקחה לסיביר, ארוו ידיתה במוסקווה את כל חפציה, כלי־בית ומיטבת, רהיטים, ספרים, ושלוו כבדים גדולים לארץ, לאילנה.

תשע שנים מאכסנת פרידמן את חפציה של אחותה. החדר צפוף, מלא ברהיטים כבדים, ארונית גרושה בספרים, מיכתבה, כיסאות, כריות קטנות. פרידמן יושבת על שרפרף־עץ. עונה לצילצולי־הטלפון הרבים: מזכ־רתה של גאולה כהן, פעמיים רוצה יגלום, שתי חברות־נפש ואחת זרה. וכל זה בחצי שעה.

"אני מקווה שעכשיו אתחיל לחיות חיים נורמליים", אומרת אילנה. אין בקולה תלונה או מרירות. כמצינת עובדת־חיים קשה אך פשוטה, היא מרבת על "הבעיה הגדולה שלנו".
כשראתי שלא נותנים לאידה אשרת־יציאה, ואחרי־כך, כששילחו אותה לסיביר, הבנתי שאני צריכה לעזור לה. רק אני נשארת לה. כל בנייה־משפחה שלנו מתו במילחמה. אידה לא התחננה ולא ילדה ילדים. אם אני לא אעזור, היא תהיה בודדה לגמרי.

"התחלתי להיפגש עם אנשים, להס־ביר מה הבעיה שלנו, לבקש שיעזרו. בתחילה התנהל המאבק באיטיות. ב־1979 לב פגש במילואים את פיטר קראוס, איש יחסי־ציבור מרעננה, שנתם לעזרתנו, ביחד איתו הרחבנו את הפעילות. עכשיו כבר לא היה זמן לשום דבר אחר. רק אידה.

"אני עובדת כמנהלת־חשבונות במרכז נעם בתל־אביב. מנהלת־חשבונות גרושה. תמיד חשבתי על אידה. לא היה לי כוח להתרכז בעבודה. כל בוקר אני קמה ב־5:30, ב־6:00 כבר יוצאת לעבודה. ואחרי־כך פגישות, התרוצצויות, סידורים.

"יעקב, הילד, גדל לבד. לא חילקנו איתו את חוויות הגרילה, הנעורים, ההתבגרות. תמיד היה לבד. לא היה לנו אפילו מספיק כסף כדי לשכור מטפלת. קנינו לו כלב. במקום הורים היה לו כלב. איתו הוא דיבר, שיחק, חילק את בעיותיו.

"א־אפשר היה לחשוב על ילד נוסף. הרי זה בלתי־אפשרי גם לפעול למען אידה וגם לספל בתינוק. כך שיעקב היה באמת בודד.

"עכשיו יש לי רגשי־אשמה כלפיו. לא הייתי לו אמא טובה. לקחתי ממנו 15 שנים, אולי השנים החשובות ביותר בחייו של בן־אדם.

יעקב פרידמן עומד להתחיל בימים אלה את לימודיו באוניברסיטת בר־אשן. יחסים־בינלאומיים לתואר רא־שון. מקווה ללמוד את־כך מינהל־עסקים.

"מובן שגם את הבית הזנחתי. אידה היתה חשובה יותר מהאבק על הרחיטים. תמיד היה קצת אבק וקצת בלגן. הרי כל הרחיטים שלה כאן. הייתי צריכה למצוא פיתרונות שיהיו גם נעימים וגם מעשיים, איך להתגבר על שתי מערכות רחיטים בבית כל־כך קטן".

לפני חמש שנים, עם תום תקופת גלותה של אידה, רמזו לאילנה כי ייתכן שעכשיו אידה תורשה לעזוב את ברית־המועצות. כך קורה בדרך־כלל. מגרשים מברית־המועצות כמעט את כל מי שסיים את תקופת הגלייתו.

אילנה החליטה לעבור לדירה גדולה יותר. עד אז גרנו בקריית־שרת בחולון. הביתה היה קטן. ליעקב היה חדר משלו. בדיוק כאותו זמן הוא התגייס לצבא.

"רציתי שלאידה יהיה חדר בבית שלנו, אבל לא רציתי לגרש את יעקב מחדרו. החלטנו שאנחנו צריכים למצוא דירה גדולה יותר. מצאנו דירה ישנה, במצב גרוע, כרוחבות. לקרנו הלוואה, מכרנו את הדירה בחולון ועברנו לגור כאן".

עכשיו משפצים את הדירה. התחילו בעבודות השיפוץ יומיים אחרי שאידה הודיעה כי היא מגיעה לארץ. חדר־הארוחים התרוקן מרהיטיו, קירות נהרסו, נכנו מחדש וסויירו.

אני רוצה שאידה תגיע לדירה מסודרת ומשופצת, שלא נתבייש בפניה ובפני כל האורחים", אומרת פרידמן.

לפרוש בכל רגע

ד טלפון מצלצל. חברה הזמינה לבני הזוג פרידמן חדר בבית־מלון בטבריה. אתם צריכים לנוח קצת לפני שאידה מגיעה, היא מאיצה באילנה.

"אני באמת זקוקה למנוחה", אומרת אילנה. "ב־15 השנים האחרונות לא יצאנו לנופש, ואם העזנו לבלות בערב, להאזין לקונצרט או לצפות בטלוויזיה, הרגשנו כמו גנבים הגונבים זמן יקר, שיכול היה להיות מוקדש לאידה.

"למולי, בעלי לב הוא אדם טוב. הוא הבין אותי, קיבל אותי ביחד עם הבעיה שלי, ידע שאני לא יכולה אחרת. ולא רק הבין, אלא גם עזר, התרוצץ ביחד איתי, נפגש, דיבר, כתב. הוא עובד כמפקח בתנובה. כל יום, כמוני, אחרי שעות העבודה, הוא הקדיש את כל שעותיו הפנויות לאידה. בערב, מאוחר, היינו מגיעים הביתה. לא אוכלים, לא משוחחים, מייד נרדמים. ולמחרת קמים מוקדם בבוקר ומתחילים כיום חדש של עבודה והתרוצצויות. 15 שנים שהיו כמו יום אחד, ארוך, מפרך.

"לפעמים כעסתי על אידה. את דואגת לכולם, מטפלת באסירי־ציון, שולחת מיכתבים ומתנות לכל יהודי טובל ברוסיה, ורק על אחותך אינך חושבת, אמרתי לה. הפסיקי להתגרות בשילטונות, כדי שיתנו לך לצאת, וגם אני אוכל לנוח. המאבק מתיש אותי. אין לי יותר כוחות", אמרתי לה.

"אני עושה מה שאני צריכה לעשות", אידה מרה לי, ואת העשי כרצונך. לא ביקשתי ממך שתיאבקי למעני. את יכולה לפרוש בכל רגע. אינך חייבת לי דבר. אבל איך יכולתי

אנאטולי שצ'רנסקי עם אידה במוסקווה (למעלה) ועם אילנה (למטה)
אני איטית ושקטה, אידה רזיזה ומלאת־מרץ"

מפני שאני טיפשה, אלא מפני שאף־פעם לא היה לי זמן ללמוד. ואידה תוציא מכאן את רהיטיה ואני אוכל לסדר את הביתה בצורה נעימה יותר. ואקרא ספרים, אסרוג סודרים ואפצה את לב ואת יעקב על כל מה שאי־פעם לא נתתי להם."

שרה לייבוביץ
צילום: ציון צפריר

רגיל, אעשה גם למען עצמי. אינני פוחדת מריקנות. יש לי כל־כך הרבה דברים לעשות.

"אני רוצה ללמוד עברית. עדיין, אחרי כל־כך הרבה שנים בארץ, אני כותבת בשגיאות. וגם אנגלית אני רר צה ללמוד. נסעתי בכל העולם, נפגשתי עם עשרות אנשים דוברי־אנגלית, ותמיד הייתי זקוקה למתורגמן. לא

לעזוב אותה המשכתי".
היראהר מבין, מתסכל, חולף במוחה של אילנה. ואחרי כל זה אינני יודעת עד כמה באמת עזרנו לה. הרי יכול להיות שהיו נותנים לה לצאת בדיוק עכשיו, גם בלי המאבק שלנו."

כך או כך, כעוד כמה ימים אידה נודל תגיע. אחרי ההתרגשות הראשונה, אחרי שניכנס למסלול חיים